Volný pohyb osob v EU

Prostor svobody, bezpečnosti a práva

2016-2017

Volný pohyb osob v EHS (ekonomická svoboda)

Původně:

- ekonomická svoboda

- pravidla pro volný
  pohyb (turistika) a
  pobyt (ekonomická aktivita)

Volný pohyb pracovníků

Zahrnuje:

- opuštění svého státu
- vstup a pobyt na území jiného členského státu
- právo ucházet se o zaměstnání, být zaměstnán, pobírat důchod atd. – vše za stejných podmínek jako domácí občané

(zákaz diskriminace podle státní příslušnosti)

Volný pohyb dalších osob ekonomicky činných

- podnikatelé, živnostníci, advokáti, umělci apod.
- platí stejný režim, tj. zákaz diskriminace podle státní příslušnosti
- národní režim:
  - **uznávání kvalifikace,** vázané živnosti
  - harmonizační směrnice: uznávání vzdělání, osvědčení o vzdělání, 2 metody úpravy (lékaři)

Volný pohyb osob v EHS (EU)

Výjimky:

1. odmítnutí vstupu na své území, vyhoštění:

- ohrožení veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti
- ohrození zdraví vlastního obyvatelstva

2. odmítnutí dlouhodobého pobytu, zaměstnání:

- nedostatek finančních zdrojů (živobytí)
- nedostatek nemocenského pojištění

- zaměstnání ve státní správě s podílem na výkonu státní moci

- důvody v bodu 1 (např. obchod s drogami)

Speciální výjimka pro všechny kategorie ekonomicky činných osob

- pojem veřejná správa
- **podíl na výkonu veřejné moci**
- lze takto vyloučit cizince a není to diskriminace
- restriktivní výklad

Občanství EU (od 1993)

- Maastrichtská smlouva o EU 1992/1993
- **doplňuje (nenahrazuje) státní občanství**
- žádné povinnosti
- **práva:**

  - volný pohyb a pobyt,
  - volební právo (EP, místní zastupitelstva)
  - petice, stížnosti ombudsmanovi
  - diplomatická a konzulární ochrana

Volný pohyb osob v EU obecně

Od 1993 základní právo občana EU: **volný pohyb a pobyt** v členských zemích

Lisabon (2009): Právní úprava sjednocena pro všechny kategorie osob a jejich rodinné příslušníky

pracovníci a podnikatelé (OSVČ)
studenti
důchodci
ostatní + rodinní příslušníci

Režim pohybu a pobytu - 1

- směrnice 2004/38
- sjednocená úprava pro všechny občany EU a rodinné příslušníky
- **vstup na území členského státu**
- **pobyt do 3 měsíců**
- **pobyt nad 3 měsíce**
- **trvalý pobyt (nad 5 let)**

Režim pohybu a pobytu - 2

Vstup na území členského státu

- **výjimky:**
  - ohrožení **veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti**
  - ohrožení **zdraví** vlastního obyvatelstva
- **doklady:**
  - **občané EU: průkaz totožnosti**
  - **rodinní příslušníci: pas (+ vízum)**

Režim pohybu a pobytu - 3

Pobyt do 3 měsíců

- **bez formalit, bez podmínek**

Pobyt nad 3 měsíce

- **podmínky:**
  - zaměstnání, podnikání, dostatek prostředků, zdravotní pojištění – rodinní příslušníci (i cizinci)
- **formality (na dobu určitou):**
  - občan EU: osvědčení o registraci („povolení k pobytu“)
  - rodinný příslušník (i cizinec): pobytová karta

Směrnice 2004/38 o pobytu nad 3 měsíce

Článek 7 - **Právo pobytu po dobu delší než tři měsíce**

1. Všichni občané Unie mají právo pobytu na území jiného členského státu po dobu delší než tři měsíce, pokud:

a) jsou v hostitelském členském státě **zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými;** nebo

b) **mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky,** aby se po dobu svého pobytu **nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění,** kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika; nebo

c) **— jsou zapsáni** u soukromého či veřejného subjektu, akreditovaného nebo financovaného hostitelským členským státem v souladu s jeho právními předpisy nebo správní praxí z prvotního důvodu **studia, včetně odborné přípravy,** a
— **jsou účastníky zdravotního pojištění,** kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika, a prohlášením nebo jiným podobným prostředkem podle své volby ujistí příslušný vnitrostátní orgán, že **mají dostatečné prostředky** pro sebe a své rodinné příslušníky, aby se po dobu jejich pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu; nebo

d) **jsou rodinnými příslušníky** doprovázejícími nebo následujícími občana Unie, který splňuje podmínky uvedené v písmenech a), b) nebo c).

2. Právo pobytu stanovené v odstavci 1 se vztahuje rovněž na rodinné příslušníky doprovázející nebo následující v hostitelském členském státě občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, za předpokladu, že tento občan Unie splňuje podmínky stanovené v odst. 1 písm. a), b) nebo c).

3. Pro účely odst. 1 písm. a) si občan Unie, který **již není zaměstnanou osobou ani samostatně výdělečně činnou osobou, ponechává postavení** zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné v těchto případech:

a) není dočasně schopen pracovat v důsledku nemoci nebo úrazu;

b) je řádně zapsán jako **nedobrovolný nezaměstnaný** poté, co byl zaměstnán více než jeden rok a je řádně zaregistrován u příslušného úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání;

c) je řádně zapsán jako **nedobrovolný nezaměstnaný**
po skončení pracovní smlouvy na dobu určitou kratší jednoho roku nebo
poté, co se během prvních dvanácti měsíců stal nedobrovolně nezaměstnaným, a je řádně zaregistrován u příslušného úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání.

V tom případě si postavení pracovníka ponechává na dobu alespoň šesti měsíců;

d) **zahájí odbornou přípravu.** Pokud není nedobrovolně nezaměstnaný, může si postavení pracovníka ponechat, pouze vztahuje-li se odborná příprava k jeho předchozímu zaměstnání.

4. Odchylně od odst. 1 písm. d) a odstavce 2 mají právo pobytu jako rodinní příslušníci občana Unie splňujícího podmínky odst. 1 písm. c) pouze jeho manžel či manželka, registrovaný partner či partnerka ve smyslu čl. 2 odst. 2 písm. b) a nezaopatřené děti. Na jím vyživované předky v linii přímé a takové předky jeho manžela či manželky nebo partnera či partnerky se použije čl. 3 odst. 2.

Režim pohybu a pobytu - 4

Právo trvalého pobytu

- vznik: legální pobyt 5 let bez většího přerušení
- dokumenty (na dobu neurčitou):
  - občan EU – doklad o trvalém pobytu
  - rodinný příslušník: karta trvalého pobytu

Režim pohybu a pobytu – zákaz diskriminace podle státní příslušnosti

Ve všech oblastech působnosti Smlouvy o fungování EU:

zaručeno stejné zacházení jako vůči státním příslušníkům hostitelského státu

Omezení práva vstupu a práva pobytu

- **výjimky:**
  - ohrožení **veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti**
  - ohrožení **zdraví** vlastního obyvatelstva
- osobní chování dotyčné osoby
- skutečné, aktuální a závažné ohrožení zájmu
- veřejné zdraví: nemoci s epidemickým potenciálem, nakažlivé nemoci, pokud ochrana i domácích

Vyhoštění

- z důvodu ochrany veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti
- trvalý pobyt: jen zcela výjimečně
- v posledních 10 letech pobyt: zcela výjimečně
- zákaz pobytu: po 3 letech lze žádat o zrušení

Prostor svobody, bezpečnosti a práva (spravedlnosti)

Od počátku k Amsterodamu

- stagnace společného trhu v 80. letech
- okamžité „řešení“: Schengen I
- počátek 90. let: Schengen II – nedostatečné pravomoci EHS
- Schengen II – koncepční řešení mimo právo ES a EU

Amsterodamská smlouva

- zahrnutí „schengenského práva“ do I. a III. pilíře
  - justiční spolupráce v civilních věcech, víza, azyl: I. p.
  - justiční spolupráce v trestních věcech, policie: III. p.
- = nové prameny úpravy
- Prostor svobody, bezpečnosti a práva
- SVOBODA
- BEZPEČNOST
- PRÁVO (SPRAVEDLNOST)

Současná právní úprava: SFEU, hlava V (čl. 67 až 87)

- Cíle Unie: čl. 67
  - zajišťuje uvnitř pohyb osob bez kontrol a rozvoj společné politiky azylu, přistěhovalectví a ostrahy vnějších hranic (SVOBODA)
  - usiluje o zajištění vysoké úrovně bezpečnosti v oblasti policejní ochrany a trestního práva (BEZPEČNOST)
  - usnadňuje přístup ke spravedlnosti (uznávání rozhodnutí v civilních věcech) (+ …) (PRÁVO)

SVOBODA

- nový režim vnitřních hranic – bez kontrol
  - týká se i cizinců
  - mimořádně a dočasně lze kontroly obnovit
- důkladné kontroly na vnějších hranicích
  - kontroly dvojího stupně na hraničních přechodech
  - ostraha hranic, problémy s mořskou hranicí
  - FRONTEX
- režim cizinců ze 3. států (víza, azyl, uprchlíci)
  - jednotný azylový status
  - společná vízová politika
  - společná přistěhovalecká politika (řízení migračních toků, modrá karta)
  - uprchlíci: Ženevská úmluva (1951) a Protokol (1967)

Vnější hranice

- Schengenský prostor: EU + NO, IS, CH
- mimo GB, IE, CY, BG, RO, HR
- **Schengenský hraniční kodex** [nařízení č. 562/2006]
  - odstranit nerovnoměrnou ochranu hranic a vzájemnou nedůvěru
  - definice společných pravidel týkajících se základních podmínek pro překračování vnějších hranic a pro provádění hraničních kontrol

FRONTEX – vnější hranice

- **Evropská agentura pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích EU** (nař. 2007/2004)
- původní návrh: Evropská hraniční stráž (policie) – neprošel
- kompromisní řešení - vysoká závislost na členských státech
- odpovědnost za ochranu hranic zůstává na členských státech, přesto krok od mezivládní logiky ochrany hranic směrem k logice unijní

FRONTEX – vnější hranice

- schází výkonné pravomoci, nicméně vysoký rozpočet – operativní činnost na mořské hranici
- **primární zodpovědnost za ochranu vnějších hranic zůstává stále jednoznačně na straně členských států**
- FRONTEX: převážně koordinační charakter s vysokou mírou závislosti na členských státech
- **není to mocenský útvar EU**

Vízový kodex EU

- Nař. 810/2009 – jednotný právní dokument pro krátkodobá „schengenská“ víza
  - tj. do 90 dnů
  - víza nad 90 dnů: kompetence členských států
  - stanoví podmínky a postupy pro udělení víz (rozhodnutí do 15 dnů, lze žádat o přezkum)
- Seznam třetích zemí s vízovou povinností: nař. 539/2001
- Jednotný formát víza: nař. 1683/95

BEZPEČNOST

- **TRESTNÍ PRÁVO A TRESTNÍ ŘÍZENÍ**
- justiční spolupráce v trestních věcech: zásada vzájemného uznávání rozhodnutí, řešení střetů pravomocí, spolupráce mezi orgány
  - minimální pravidla – směrnice (trestní řízení – ochrana osob) (opt-out, event. posílená spolupráce)
- evropský zatýkací rozkaz
- HMOTNÉ PRÁVO: přeshraniční trestné činy – harmonizace skutkových podstat a sankcí směrnicemi (čl. 83)
  - i zde opt-out, event. posílená spolupráce
- přeshraniční policejní režim
- EUROJUST – návrhy na trestní stíhání (zejm. trest. činy proti finančním zájmům EU), koordinace vyšetřování a stíhání
  - nařízením lze přeměnit v evropského veřejného žalobce (jednomyslnost)
  - orgány činné v trestním řízení zůstávají národní
- EUROPOL

EUROPOL

- **Agentura EU – není to evropská policie**
- **Základní úkol:** výměna a analýza zpravodajských informací o trestné činnosti a tím zlepšovat efektivnost a spolupráci mezi donucovacími orgány členských států EU
- **Vznik: 1999 na základě Úmluvy o Europolu** (2010 nahrazena rozh. Rady)
- **Věcný záběr:** nedovolený obchod s drogami, terorismus, nedovolené obchodování s lidmi, nezákonné převaděčství přistěhovalců a sexuální zneužívání dětí, padělání a produktové pirátství, praní špinavých peněz, padělání peněz a jiných platebních prostředků – centrála pro boj proti padělání eurobankovek a mincí.
- Metody práce:
  - zprostředkování výměny údajů a zpravodajských informací o trestné činnosti mezi donucovacími orgány členských států EU,
  - poskytování operativní analýzy na podporu operací členských států,
  - zpracování strategických zpráv (např. hodnocení hrozeb),
  - zajišťování odborného a technického zázemí při vyšetřování a operacích prováděných v rámci EU pod dohledem a s právní odpovědností příslušných členských států.

PRÁVO (SPRAVEDLNOST)

- soukromé právo – justiční spolupráce v civilních věcech:
  - vzájemné uznávání soudních rozsudků
  - vykonatelnost
  - dělba pravomoci soudů jednotlivých států
  - usnadnění průběhu civilního řízení
  - rodinné právo – souhlas nár. parlamentů
  - **posílená spolupráce - rozvod**
- trestní právo: viz bezpečnost